

אוצר החכמה

אה"ח 1234567

אוצר החכמה

גה"ח 1234567

אה"ח 1234567

אוצר החכמה

פרק קמה

אה"ח 1234567

סדר היסוד

את מקומו של הפרק הזה על נחום המדי קשה לפרנס, הרי הוא תנא ומה מקומו כאן בסוף הספר אחרי דברי האמוראים? קשה להסביר את הדבר בשיקול דעתו של הגאון, שתחילה לא ביקש לדבר עליו בפרק מיוחד ולאחר מיכן נמלך וכתב. אם כך הדבר מה טעם לא הזכיר כאן שנחום היה מגוזרי גזירות בירושלים, כתובות קה"ע"א, וזו של משנת נזיר פ"ה מ"ד על הללו שנדרו בנזיר וחרב הבית. מקומות אלו חשובים כל כך לתולדותיו של נחום, וקשה לתת טעם להשמטתם. אם נאמר שדיבר על כך בחלק התנאים, חזר הקושי למקומו, מה מקום השורה של דברי נחום כאן. אף זו, הגאון לא העתיק את כל השורה של דברי נחום שנמצאת בעבודה זרה ז' ע"ב, ולא הזכיר אלא מקצתה.

פרק אחרון זה נרשם אחרון אף במפתח שבתחילת הספר, משמע שכך עלה במחשבה לפניו בשעה שהתחיל לחבר את המבוא והוא מחזק את הקושי יותר. אלא שהראיה מן המפתח אינה ראייה מובהקת, שאתה יכול לומר מי יאמר שהמפתח נכתב לפני כל הספר כולו, שמא לא נכתב אלא אחר חיבור הספר? וזו שאלה שאפשר לשאול ביחס לכמה ספרי קדמונים שיש בהם הקדמה ומפתח, אימתי כתבו את המפתח, לפני כתיבת הספר והיתה כבר ברורה כל תכנית הספר, או שמא לאחר כתיבת הספר. אם אמנם נכתב המפתח לאחר חיבור המבוא, ויש כאן המלכה שנמלך הגאון וחיבר את הפרק על נחום — אין לשאול אם כן למה לא חזר הגאון וקבע את הפרק הזה במקומו הראוי, משום שמצינו דבר מפליא כיוצא בו, לעיל עמ' 78, שבפרק פב כתב הגאון שרב הונא לא אמר שום הלכה בשם שמואל, ולאחר מיכן מצא זו של קידושין ו ע"א: "אמר רב הונא אמר שמואל". ולא תיקן את הדבר במקומו, והסברתי את הפליאה משום שספרו של הגאון נתפשט כנראה חלקים חלקים ולא היה יכול להחזיר את הדבר למקומו, עיין סיני פח (תשמ"א), עמ' קצו. ובספר הזכרון לשלום סיון, ירושלים תש"מ, עמ' 7, הבאתי מן מחברים אחרים שאירע להם כיוצא בזה. והדבר צריך יישוב.

ואלפצל אלכאמס ואלארבעין ואלמאיה

אלקול פי דכר רואיאת נחום המדי. פנקול אן מנהא קולהם ענה נחום המדי אומ' שואל אדם צרכין בשומע תפילה. ומנ[הא] [47 ע"א] קולהם ענה נחום המדי אומ' מוכרים להן סוס זכר זקן במלחמה אמרו לו נשתקע הדבר ולא נאמר. ואיצא קולהם ענה נחום המדי אומ' חרדל מתעשר זרע וירק אמרו לו נשתקע הדבר ולא נאמר. ומנהם קולהם איצא נחום המדי אומ' מדליקין בחלב מבושל.

תם אלכתאב ואלחמד

ללה רב אלעלמין

וואפק פראגה ליי כלון מן

מרחשון שנת דתשצו

ליצירה בירושלם עיר

הקודש תיבנה במהרה.

(תרגום)

והפרק המאה וארבעים וחמשה

הדיבור בהזכרת מסורות נחום המדי. ונאמר שמהן¹ אמרם בשמו נחום המדי אומ' שואל אדם צרכין בשומע תפילה. ומהן אמרם בשמו² נחום המדי אומ' מוכרים להן סוס זכר זקן במלחמה אמרו לו נשתקע הדבר ולא נאמר. וכן אמרם בשמו נחום המדי אומ' חרדל³ מתעשר זרע וירק אמרו לו נשתקע הדבר ולא נאמר. ומהן אמרם עוד⁴ נחום המדי אומ' מדליקין בחלב מבושל.

נשלם⁵ הספר ותהלה לה' רבון העולמים והשוותה השלמתו ליי' מן מרחשון שנת דתשצו ליצירה בירושלם עיר הקודש תיבנה במהרה.
(בגליון כתוב באותיות ערביות: קובל פצח, היינו הושוותה ההעתקה והיא נכונה. והוא לשון רגיל בהעתקות. ועיין למשל לשוננו יג [תש"ד-תש"ה], עמ' 61: "קובל בהא וצחת חסב אלואקת", ועיי"ש בהערה).

תשע מאות וחמישים שנה לאחר העתקת הספר בכתב יד, מופיע הספר בירושלם עיר הקדש.

- 1 עבודה זרה ז ע"ב. 2 שם.
- 3 שם: "השבת מתעשר". נשתקע, ועיין כיצא בלשון זה בתורת כהנים, שמיני ראש פרשה ז. אבל בכ"י רומי שם: "נשקע הדבר ולא נאמר ועכשיו" וכו'. בפירוש הראב"ד שם: "נשתכח הדבר" (פעמיים!).
- "נשתקע הדבר ולא נאמר" — כך אף ר' יצחק ב"ר אברהם, סמ"ג עשין, סוף כג, ואור זרוע, הלכות גיד הנשה, כו ע"ג. בהשגות הרמב"ן על ספר המצות של הרמב"ם, סוף שורש ב: "וישתכח (נוסח אחר: וישתקע) הדבר ולא יאמר".
- 4 שבת פ"ב מ"א. וכבר העירותי בהקדמה שלא כל דברי נחום הובאו בפרק הזה, אף לא כל מה שהובא בתלמוד בעבודה זרה.
- 5 הקולופון הועתק בספר הישוב, ב, עמ' 36, סי' 16.